

**ПРАКТИЧНІ ПОРАДИ РОЗРОБНИКАМ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ
З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

методичні рекомендації

Розробник: ЛЯЩЕНКО ТЕТЯНА

Київ-2025

ВСТУП

Сучасна позашкільна освіта є важливим елементом системи освіти, який сприяє всебічному розвитку особистості, розкриттю її здібностей, формуванню соціальних та професійних компетентностей. Динамічні зміни в суспільстві, розвиток інформаційних технологій та зростання вимог до підготовки молодого покоління ставлять перед позашкільною освітою нові завдання. Їх вирішення передбачає вдосконалення змісту, форм і методів організації навчання, що, у свою чергу, потребує якісного оновлення навчальних програм.

Програма є ключовим документом, згідно якого вихованці, учні, слухачі здобувають позашкільну освіту. Розробка навчальної програми для закладів позашкільної освіти – це відповідальний процес, який вимагає врахування як державних освітніх стандартів, так і специфіки позашкільної діяльності, що спрямована на забезпечення інтересів, потреб та здібностей здобувачів освіти, орієнтована на їх особистісний розвиток.

Дані методичні рекомендації розроблено з метою надання практичної допомоги розробникам навчальних програм для закладів позашкільної освіти. Вони містять загальні принципи побудови навчальних програм, структурні компоненти, вимоги до їхнього змісту та порядок подання для проведення комплексної експертизи та отримання відповідного грифа.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Навчальні програми із позашкільної освіти – це навчальні видання, що визначають мету, завдання, зміст, обсяг, способи організації освітнього процесу та вимоги до його результатів за напрямками позашкільної освіти.

Навчальні програми із позашкільної освіти розробляються із врахуванням чинних **нормативно-правових актів**:

Закон України «Про освіту» URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>;

Закон України «Про позашкільну освіту» URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text>;

Порядок здійснення експертизи, надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 05 червня 2023 року № 675, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 17 липня 2023 р. за № 1203/40259 URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-23#Text>;

Положення про позашкільний навчальний заклад, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 06.05.2001 № 433 (із змінами) URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/433-2001-%D0%BF#Text>;

Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 11.08.2004 № 651, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 20.08.2004 р. за № 1036/9635 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/z1036-04#Text>;

Типові навчальні плани для організації навчально-виховного процесу в позашкільних навчальних закладах системи Міністерства освіти і науки України, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 22.07.2008 № 676 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0676290-08#Text>;

Методичні рекомендації щодо змісту та оформлення навчальних програм з позашкільної освіти (лист ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти від 16.08.2023 № 21/08-1330) URL: <https://drive.google.com/file/d/1NPm4STw5FqxxPcJGoqTuZVPoHnxHAZeq/view> та інші.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Навчальна програма з позашкільної освіти має містити вступну, навчально-методичну, контрольну та довідникову частини, які представлені відповідними розділами (структурними елементами).

Навчальна програма складається з наступних структурних елементів:

- титульний аркуш;
- пояснювальна записка;
- навчально-тематичний план;
- зміст програми;
- прогнозований результат;
- список джерел;
- орієнтовний перелік обладнання (за потреби);
- додатки (за потреби).

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ СТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ПРОГРАМИ

Титульний аркуш: представляє дані про назву навчальної програми, напрям позашкільної освіти, рівень гуртка, секції, іншого творчого об'єднання, термін навчання, розробників та рецензентів.

Назва навчальної програми та її цільове призначення має відповідати змісту діяльності гуртка, секції, іншого творчого об'єднання та напрямам позашкільної освіти, що визначені статтею 15 Закону України «Про позашкільну освіту».

1. сторінка

_____
найменування органу управління освітою

_____
найменування закладу позашкільної освіти

_____
прізвище, ім'я розробник(а/ів)

_____
назва навчальної програми

_____
напрямок позашкільної освіти

_____
рівень гуртка, секції, іншого творчого об'єднання

_____
термін навчання

_____
місто, рік

2. сторінка

Розробник(и)

_____
*прізвище, ім'я
науковий ступінь, вчене звання (за наявності)
посада, місце роботи*

Рецензент(и) (за наявності)

_____
*прізвище, ім'я
науковий ступінь, вчене звання (за наявності)
посада, місце роботи*

Пояснювальна записка: розкриває освітню концепцію гуртка, секції, іншого творчого об'єднання, його сутність як напряму позашкільної освіти, висвітлює загальну характеристику навчальної програми.

У пояснювальній записці висвітлюється:

Актуальність і загальний опис гуртка

Розкривається сутність представленого гуртка, секції, іншого творчого об'єднання, його важливість у сучасних умовах, характеризуються особливості даної навчальної програми.

Напрямок позашкільної освіти

Вказується напрямок позашкільної освіти, за яким працює даний гурток, секція, інше творче об'єднання (згідно статті 15. Основні напрями позашкільної освіти Закону України «Про позашкільну освіту»).

Вік вихованців

Вказується вік вихованців, учнів, слухачів, на яких розрахована дана навчальна програма.

Мета програми

Вказується мета програми, яка полягає у формуванні компетентностей за напрямом позашкільної освіти.

Варто наголосити на важливості реалізації у змісті навчальної програми компетентнісного підходу, що має відображатися в меті, завданнях, змісті, формах та методах позашкільної освіти. Компетентності не слід протиставляти знанням вмінням та навичкам, адже це поняття ширше, так як містить не лише пізнавальні та практичні складові, а також творчі та соціальні.

Завдання програми

Окреслюються завдання програми, які мають вирішуватися в процесі реалізації навчальної програми задля досягнення поставленої мети щодо формування 4-х компетентностей:

пізнавальна компетентність – спрямована на оволодіння знаннями;

практична компетентність – спрямована на формування практичних вмінь та навичок;

творча компетентність – спрямована на розвиток творчої особистості, нахилів, здібностей, творчої діяльності;

соціальна компетентність – спрямована на загальну культуру особистості, здатність її до співпраці, реалізації та самовизначення.

Навчальний час

Вказується рівень гуртка, секції, іншого творчого об'єднання з розподілом на роки навчання, кількість годин на рік та тижневе навантаження.

Загальна характеристика організації освітнього процесу

Описуються особливості організації освітнього процесу в гуртку, секції, іншому творчому об'єднанні з урахуванням основних положень утвердження української національної та громадянської ідентичності.

Розкриваються форми, методи та засоби освітнього процесу.

Доцільно вказати міжпредметні зв'язки, контрольні заходи, ресурсне забезпечення та ін.

Навчально-тематичний план: представляється у вигляді таблиці; містить перелік розділів, тем з орієнтовною кількістю годин і їх розподілом на теоретичні та практичні завдання. Доцільно щоб навчально-тематичний план містив вступ та підсумок.

Звертаємо увагу! Кількість годин, які зазначено у навчально-тематичному плані має відповідати Типовим навчальним планам для організації навчально-виховного процесу в позашкільних навчальних закладах системи Міністерства освіти і науки України, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 22.07.2008 № 676. Кількість годин у гуртках, секціях, інших творчих об'єднаннях визначається згідно рівнів та років навчання та має становити: 144/216/288/324/360/432(468) год на рік.

вказати рівень гуртка та іншого творчого об'єднання, рік навчання

Розділ, тема	Кількість годин		
	Теоретичні	Практичні	Всього
Вступ			
Розділ 1			
Тема 1.1.			
...			
Розділ 2			
Тема 2.1.			
...			
Підсумок			
	Всього		144
			216
			288
			324
			360
			432(468)

Зміст програми: розкриває зміст теоретичних відомостей та практичних завдань, що реалізуються в межах розділів та тем навчальної програми відповідно до навчально-тематичного плану.

Важливо! Назва, послідовність розділів, тем та зазначена кількість годин змісту програми мають відповідати навчально-тематичному плану.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (кількість год)

Теоретична частина. Теоретичні питання з відповідної теми

Практична частина Практичні завдання з відповідної теми

Розділ.1 (кількість год)

Тема 1.1. (кількість год)

Теоретична частина

Практична частина

Прогнозований результат: розкриває перелік компетентностей, які мають сформуватися у вихованців, учнів, слухачів гуртка, секції, іншого творчого об'єднання за результатами реалізації навчальної програми.

У процесі реалізації програми у вихованців мають сформуватися такі компетентності:

Пізнавальна компетентність:

Практична компетентність:

Творча компетентність:

Соціальна компетентність:

Список джерел: містить перелік літератури, яка рекомендується для використання до даної навчальної програми. Бібліографічний опис списку джерел має бути оформлено в алфавітному порядку з урахуванням положень Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та

документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» URL: <http://lib.pnu.edu.ua/files/dstu-8302-2015.pdf>

Важливо! Забороняється використання джерел інформації держави-агресора або держави-окупанта. Недоцільно розміщувати покликання на інформаційні джерела та ресурси, які містять недостовірну інформацію.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Биковська О. В. Позашкільна освіта: теоретико-методичні основи : моногр. Київ : ІВЦ АЛКОН, 2008. 336 с.
2. Про позашкільну освіту: Закон України від 22.06.2000 р. № 1841-III. Дата оновлення: 22.05.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text>
3. Пустовіт Г. П. Деякі аспекти методології позашкільної освіти. *Шлях освіти*. 2000. № 2. С. 11-15.

Орієнтовний перелік обладнання (за потреби): містить інформацію про матеріали, прилади, інвентар, електронні засоби навчання тощо, які потрібні для організації освітнього процесу під час реалізації навчальної програми. При оформленні орієнтовного переліку обладнання радимо взяти до уваги Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Типових переліків навчально-наочних посібників і технічних засобів навчання для художньо-естетичних, еколого-натуралістичних, туристсько-краєзнавчих і науково-технічних позашкільних навчальних закладів системи Міністерства освіти і науки України» від 08.01.2002р. № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0005290-02#Text>

№ п/п	Назва обладнання	Кількість
1	Інструменти/матеріали/прилади тощо	
2		
...		

Додатки (за потреби): можуть містити дидактичні матеріали, методичні рекомендації тощо, для деталізації та роз'яснення.

Вимоги до оформлення Програми:

текстовий редактор Word: шрифт – Times New Roman, розмір шрифту – 14 pt;
поля: ліве – не менше ніж 20-25 мм, праве – не менше ніж 10 мм, верхнє – не менше ніж 20 мм, нижнє – не менше ніж 20 мм;

інтервал: 1,5 міжрядковий інтервал.

Навчальна програма має бути уніфікована, викладена у доступній формі; її зміст повинен відповідати напряму позашкільної освіти, сучасним вимогам до організації освітнього процесу та враховувати основні положення утвердження української національної та громадянської ідентичності.

ТИПОВІ ПОМИЛКИ ПІД ЧАС РОЗРОБКИ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Найпоширенішими помилками під час розробки навчальних програм є: зазначення у пояснювальній записці класу здобувачів освіти, у якому вони навчаються у закладі загальної середньої освіти, замість віку вихованців, учнів, слухачів;

невідповідність прогнозованого результату завданням навчальної програми;

невідповідність назв розділів, тем навчально-тематичного плану назвам розділів і тем змісту програми;

невідповідність зазначеної кількості годин у навчально-тематичному плані Типовим навчальним планам для організації навчально-виховного процесу в позашкільних навчальних закладах системи Міністерства освіти і науки України, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 22.07.2008 № 676;

зазначення загальної кількості років навчання без врахування відповідних рівнів. Кожен наступний рівень розпочинається з першого року навчання;

невідповідність оформлення списку джерел Національному стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання»; використання джерел інформації держави-агресора.

Крім цього, варто звернути увагу, що відповідно до Законів України «Про освіту», «Про позашкільну освіту» слово «школярі» замінене на «вихованці, учні, слухачі, здобувачі освіти»; слова «позашкільні навчальні заклади» замінене на «зклади позашкільної освіти»; слова «навчальний процес» замінене на «освітній процес» тощо.

Важливо відповідально підходити до розробки навчальних програм з позашкільної освіти, враховуючи сучасні освітні тенденції.

ПОРЯДОК ПОДАННЯ ДОКУМЕНТІВ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ ТА ОТРИМАННЯ ГРИФА

Нормативним документом, який визначає механізм здійснення експертизи, надання навчальній літературі та навчальним програмам (об'єктам гримування) відповідного грифа є Порядок здійснення експертизи, надання

грифів навчальній літературі та навчальним програмам, затверджений наказом МОН України від 05.06.2023 р. № 675, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України від 17.07.2023 р. № 1203/40259) (далі – Порядок).

Для отримання грифа автор (автори), видавець (виробник, постачальник) або інші фізичні та юридичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, які мають виключні права на використання об'єкта грифування (далі – заявник), мають звернутися до державної установи «Український інститут розвитку освіти» з листом-клопотанням шляхом заповнення форми: <https://forms.gle/RM8DVB476NGmiVns7>

У формі для створення листа-клопотання зазначається така інформація:
повна назва та вид об'єкта грифування;
автор(и) (прізвище, ім'я, по батькові), місце роботи, посада, науковий ступінь (за наявності), вчене звання (за наявності);
тип закладу освіти, для якого призначено об'єкт грифування;
інформація щодо наявності виключних прав на використання об'єкта грифування;
контактний телефон;
електронна скринька заявника.

За даними зазначеними у формі на вказану заявником адресу електронної пошти буде надіслано автоматично згенерований файл листа-клопотання та проект договору про надання послуг, які заявник у разі відсутності зауважень повинен роздрукувати й підписати.

До листа-клопотання додаються такі документи:

Електронна версія (копія, аналог) рукопису авторського/видавничого оригіналу або оригінал-макету об'єкту грифування українською мовою на електронному носії чи надіслану на електронну скриньку УІРО: expertise@uied.org.ua

договір про надання послуг з проведення експертизи у двох примірниках, підписаних заявником;

інші документи за бажанням заявника (рецензії, редакційний висновок, копія Свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір тощо), оформлені належним чином з підписами та реквізитами.

Оригінали документів заявник надсилає на поштову адресу державної установи «Український інститут розвитку освіти». Більш детально з інформацією щодо отримання грифа можна ознайомитися за покликанням: <https://uied.org.ua/ekspertyza/podannya-materialiv-na-ekspertyzu/>

ВИСНОВКИ

Навчальна програма з позашкільної освіти є документом, що визначає мету, завдання, зміст, обсяг, способи організації освітнього процесу та вимоги до його результатів за напрямками позашкільної освіти.

Розробка навчальних програм з позашкільної освіти вимагає врахування сучасних освітніх тенденцій, вікових особливостей здобувачів освіти та специфіки позашкільної освітньої діяльності. Створення якісних навчальних програм передбачає дотримання принципів компетентнісного підходу, врахування основних положень утвердження української національної та громадянської ідентичності, застосування інноваційних методів навчання, організацію ефективного оцінювання та рефлексію.

Навчальні програми визначають формування та реалізацію освітнього процесу, вони є інструментом його організації, засобом досягнення педагогічної мети. Тому, так важливо, щоб навчальні програми відповідали потребам сучасного суспільства, сприяли розвитку ключових компетентностей здобувачів освіти та їх самореалізації.

Корисні посилання

1. Інструктивно-методичні рекомендації щодо здійснення експертизи та надання грифів навчальній літературі (підручникам, навчальним, навчально-практичним посібникам, навчально-методичним посібникам) та навчальним програмам, затверджених наказом державної установи «Український інститут розвитку освіти» № 162-аг від 25.12.2024 (зі змінами відповідно до наказу № 177-аг від 25.12.2024 URL: https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2025/01/imr_ekspertyza.pdf

2. Інструкція щодо заповнення форми подання об'єкта грифування для здійснення експертизи та отримання грифа URL: <https://youtu.be/TcECtaEyux0>

3. Навчальні програми з позашкільної освіти, що отримали гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі» URL: <https://imzo.gov.ua/osvita/pozashkilna-osvita-ta-vihovna-robota/navchalni-programi/>

Розробник: Лященко Тетяна, методист відділу
психолого-методичного забезпечення
Центру позашкільної роботи Святошинського району міста Києва;
методист вищої категорії ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»